

УДК 316.346.2

ДМИТРЕНКО МАРІЯ ЙОСИПІВНА,
доктор філософських наук, професор
кафедри права і соціально-гуманітарних
дисциплін Черкаського інституту ДВНЗ
«Університет банківської справи»,
e-mail: -dmytrenko-@ukr.net

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті розглянуто соціально-правові аспекти гендерної нерівності. Виокремлено гендерну рівність, як невід'ємну складову соціальної відповідальності, що сприяє сталому розвитку суспільства. Визначено роль гендерної політики, яка по своїй суті, спрямована на реалізацію інтересів жінок та чоловіків, сформованих у контексті певних цінностей та потреб.

Ключові слова: гендер, гендерна рівність, соціальна відповідальність, соціальна політика, соціальна свідомість.

Постановка проблеми

Протягом історії людства ми спостерігаємо неодноразову зміну суспільних устроїв, матріархат змінювався патріархатом. Але досить часто в історії ми можемо знайти згадки про явище, яке було властивим для будь-якого суспільства, а саме – пригнічення та дискримінація жінок. Важливим чинником вирішення проблеми гендерної рівності як основи соціальної відповідальності є зміна суспільної свідомості. Незважаючи на значний прогрес у сфері гендерної рівності, багато аспектів досліджуваної проблеми залишаються невирішеними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми соціально-правових аспектів гендерної рівності представлені на сторінках монографій, дисертаційних досліджень, колективних праць. Серед яких можна виокремити наукові дослідження Н. Власенка, Л. Виноградової, І. Калачової [5], Г. Герасименка, С. Ничипоренка, О. Хмелевської [8].

Метою статті є підтримка досягнення рівності між жінками та чоловіками заради забезпечення стабільного розвитку суспільства, подолання будь-яких проявів дискримінації, що є невід'ємною складовою соціальної відповідальності.

Виклад основного матеріалу

Теоретична концепція і практичне застосування гендерної рівності є ключовим поняттям сталого розвитку суспільства. У гендерній рівності не йдеться про проблему жінок, а про рівну участь чоловіків та жінок у покращенні умов як їхнього власного життя, так і життя громади.

Поступ жінок та досягнення рівності між жінками та чоловіками є основою людських прав та умовою для досягнення соціальної справедливості, тому їх не можна розглядати окремо від проблеми жіноцтва. Ми вбачаємо у цьому єдиний спосіб побудови стабільного, справедливого суспільства. Повноваження жінок та гендерна рівність є реквізитами для досягнення політичної, економічної, культурної та соціальної безпеки усіх людей. Гендерна рівність посідає важливе місце у забезпеченні розвитку здорового суспільства та знаходиться у центрі економічного та соціального прогресу. Результати розвитку не можна максимізувати та підтвердити, не приділивши належної уваги потребам та інтересам жінок і чоловіків.

Зв'язок гендерних процесів із правами особи зумовлений низкою соціально-економічних та політичних чинників. Сьогодні гендерні права є особливо незахищеними у зв'язку із тим, що країна знаходиться у стані війни та збройного конфлікту, слабким економічним зростанням, на тлі загального збідніння населення відбувається загальне порушення прав особи [7].

Як засвідчує практика, цілі зниження рівня малозабезпеченості та досягнення гендерної рівності є чіткими та взаємопов'язаними. Гендерна нерівність сприяє посиленню малозабезпеченості, збереженню її від покоління до покоління, і послаблює спроможність

жінок та дівчат подолати її. Нерівність не дає можливості жінкам та дівчатам скористатися можливостями, які роблять їх більш стійкими у кризових ситуаціях. Щоб досягти зниження рівня малозабезпеченості та нерівності, необхідно знищити обмеження, з якими стискаються дівчата та жінки. До таких обмежень належать низька мобільність, низька самооцінка, обмежений доступ до ресурсів та контроль над ними, недостатній доступ до основних соціальних послуг, до навчання і загального розвитку особистості, до інформації та технології, до прийняття рішень у державі, юридичних організаціях та організаціях приватного сектору, а також недостатня роль у громадах та родині [1].

Дослідження проблеми малозабезпеченості дає можливість аналізувати кореневі причини та фактори малозабезпеченості, розглядати її у контексті економічних та соціальних проблем країни та узагальнити інформацію з точки зору джерел, надходжень, споживання, економічної діяльності, доступу до сфери обслуговування, житлових умов малозабезпечених, а також оцінити співвідношення малозабезпеченості гендерними, етнічними та іншими характеристиками.

Гендерна рівність означає, що чоловіки та жінки мають однакові умови для реалізації своїх людських прав та однаковий потенціал для здійснення свого внеску у національний, політичний, економічний, соціальний, культурний розвиток, а також рівні права на користування результатами цього розвитку. Таким чином, гендерна рівність означає рівну оцінку суспільством подібного та відмінного між чоловіками та жінками, а також змінність ролей, які вони виконують, визнання рівності їх повноважень. Повноваження для жінок і чоловіків означають можливість здійснення контролю над своїм життям: побудову особистих планів, набуття умінь та навичок, виховання самовпевненості, вирішення проблем та виховання віри у власні сили. Це не лише колективний, соціальний і політичний процес, а також і індивідуальний процес – і не лише процес, а й результат.

Гендерний аналіз забезпечує інформацією, яка дає можливість визначити найефективніші стратегії та їх результати у конкретних ситуаціях для підтримки гендерної рівності. Наприклад, можна визначити програми та проекти, метою яких є підтримка гендерної рівності, або початкові принципи для підтримки гендерної рівності у межах програм чи проектів, у яких гендерне питання належить до пріоритетних.

Як відомо, базовим міжнародно-правовим документом, присвяченим захисту прав жінок, є Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Конвенція була прийнята з метою недопущення дискримінації жінок, оскільки держави-учасниці занепокоєні тим, що, незважаючи на вже прийняті Організацією Об'єднаних Націй та її установами загальні резолюції, декларації та рекомендації, як і раніше мала місце значна дискримінація щодо жінок, що перешкоджало і перешкоджає участі їх на рівні з чоловіками у політичному, соціальному, економічному та культурному житті своєї країни, заважає зростанню добробуту суспільства і сім'ї, тощо [2, 976]. Конвенція визначає поняття «дискримінація щодо жінок» як будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямоване на ослаблення чи зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їхнього сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій галузі [3].

Ліквідація дискримінації жінок, яка має місце у буденній практиці українського суспільства, передбачає створення рівних умов для розвитку особистості, для самореалізації індивіда без огляду на його статеву належність. Історично склалося так, що жінки мають менше можливостей проявити власні здібності. Це становище, зумовлене двома чинниками – подвійним навантаженням на роботі та вдома, і впевненістю, яка панує в соціальному середовищі поміж роботодавцями й навіть серед членів їх власних родин, що для жінки найважливішою є самореалізація у сфері материнства, сімейного життя, а решта – професійне зростання, розвиток творчих та інших здібностей, – має бути вторинним та підпорядковане її соціальним ролям. Саме ці стереотипи суспільної свідомості і створюють підґрунтя для існування гендерної нерівності в Україні.

Конституція України юридично проголошує рівність прав жінок та чоловіків на працю, вибір професії, професійну підготовку та заробітну плату. Але криза в економіці, закриття великої кількості підприємств, несвоєчасна виплата заробітної плати загострює проблему становища жінки на ринку праці. Трудове законодавство України у багатьох випадках декларативно захищає права жінок у цій сфері, але реальна ситуація набагато складніша. Жінкам важко знайти добре оплачувану роботу, а декларовані пільги часто тільки сприяють тому, що роботодавці дуже обережно і неохоче беруть на роботу жінок [4].

Як зазначає Власенко Н. С., жінки стають небажаною робочою силою, оскільки роботодавці не хочуть обтяжувати свої прибутки більшими, у порівнянні з чоловіками, витратами на забезпечення соціальних гарантій. У новій приватній сфері жінок-підприємців значно менше, ніж чоловіків, їхній доступ до фінансових і матеріальних ресурсів ускладнений внаслідок нерівних стартових умов. Найбільш вірогідний донор робочих місць для жінок – сфера малого бізнесу [5, 218]. Але його розвитку перешкоджають недосконале законодавство, відсутність правового та соціального захисту працюючих у сфері малого бізнесу.

З метою врегулювання становища у сфері економіки варто спрямувати зусилля на здійснення економічної та соціальної політики із врахуванням потреб жінок, протистояння фемінізації бідності, розширення сфери малого бізнесу, як джерела прибутку для жінок.

Задля цього необхідно провести та реалізувати зважену та стабільну макроекономічну та секторальну політику, яка повинна враховувати специфічні потреби жіночої частини населення, створити мережу установ соціального захисту та зміцнення державної системи соціальної підтримки, залучати кошти міжнародних фінансових установ на фінансування проектів, що містять в собі потенціал для соціального розвитку жінок.

Одним із найтяжчих порушень прав жінок є різні форми гендерно зумовленого насильства, а саме сексуальне насильство, напади або переслідування, принизливе ставлення, образи, погрози, торгівля людьми, тощо. Кроки України щодо вирішення даної проблеми містять ухвалення Закону «Про попередження насильства в сім'ї», та інших нормативних актів, внесення відповідних змін до законодавчих актів, у тому числі Кримінального Кодексу України. Герасименко Г. В. звертає увагу, що у 2011 році Україна підписала Стамбульську Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству, ратифікація якої зобов'язує держави вживати ряд заходів для запобігання й викорінення домашнього насильства. Для скоординованої політики протидії домашньому насильству, організації збору та аналізу статистичних даних, розроблення форми співпраці з жіночими громадськими організаціями державою має бути створений незалежний орган. Створена експертна група опрацьовує питання приведення національного законодавства згідно до положень Конвенції, тому її ратифікація зумовить необхідність виділення бюджетних коштів на організацію системи кризових центрів для постраждалих від насильства [8, 98].

Як засвідчує практика, існує і проблема захисту чоловіків. Станом на 2016 рік середня тривалість життя чоловіків становить 66 років, що на 10 років менше ніж тривалість життя жінок. Чоловіки живуть менше не лише ніж жінки, а й ніж чоловіче населення європейських країн. Наприклад, середня тривалість життя шведа більша на 15 років, поляка – на 7, японця – на 18, що утримує лідерство з показників тривалості життя. Дана ситуація зумовлена тим, що чоловіки частіше зазнають трудового каліцтва, отруєння, інфекційні хвороби (туберкульоз, СНІД), серцево-судинні недуги, тому існує потреба в розробленні спеціальних програм щодо упередження причин щодо збільшення тривалості життя чоловічого населення [6].

Підвищуючи роль соціальної відповідальності в житті суспільства потрібно враховувати, що гендерна політика, по своїй суті, спрямована на реалізацію інтересів жінок та чоловіків, сформованих у контексті певних цінностей та потреб [7].

Як бачимо, необхідно комплексно підійти до проблеми подолання гендерної нерівності в Україні, розробити і реалізувати нормативно-правові акти, цільові програми, спрямовані на покращення становища жінок, впровадити практику двосторонніх та багатосторонніх угод

між державними органами та неурядовими організаціями. Лише з такого підходу можливі суттєві зрушення в питанні досягнення гендерної рівності в Україні.

Таким чином, можна стверджувати, що законодавство України побудоване на принципах рівноправності жінок і чоловіків у всіх сферах людської життєдіяльності. Проте, вважаємо, що існуюча система неприпустимості дискримінації жінок залишається неефективною через відсутність національних механізмів належного контролю за дотриманням відповідних законодавчих норм та недостатню реалізацію цільових програм, спрямованих на покращення становища жінок. На нашу думку, одним із важливих чинників вирішення проблеми гендерної рівності як основи соціальної відповідальності є також зміна суспільної свідомості щодо окресленої проблеми, що дозволить забезпечити сталий ефективний розвиток суспільства та країни в цілому.

Література

1. Конвенція щодо дискримінації в галузі праці і занять [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/993_161. – Назва з екрану.
2. Україна. Закони. Основні чинні кодекси і закони України. – Київ : Махаон, 2003 – 976 с.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207. – Назва з екрану.
4. Про Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/475-14>. – Назва з екрану
5. Власенко Н.С., Гендерна статистика для моніторингу досягнення рівності жінок і чоловіків / Н. С. Власенко, Л. Д. Виноградова, І. В. Калачова. – Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. – 218 с.
6. В Україні чоловіки живуть на 15 років менше, ніж у Швеції, та на 10 років менше, ніж наші жінки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://expres.ua/news/2016/09/18/203306-ukrayini-choloviky-zhyvut-15-rokiv-menshe-shveciyi-10-rokiv-menshe-nashi>.
7. Що не дозволено жінкам, не дозволено й чоловікам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novovoronzovka.just.ks.ua>
8. Герасименко Г. В. Підходи до формування політики протидії гендерно зумовленому насильству в Україні. / Г. В. Герасименко, С. В. Ничипоренко, О. М. Хмелевська // Український соціум. – 2016. – № 2(57). – 98 с.

References

1. Convention Concerning Discrimination in Respect of Employment and Occupation [Electronic resource]. – Available at: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/993_16 (in Ukr.)
2. Ukraine. Laws. Main Effective Codes and Laws of Ukraine (2003). Kyiv: Makhaon(in Ukr.)
3. Convention of the UN on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women [Electronic resource]. – Available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207(in Ukr.)
4. On Declaration on the General Principles of State Policy of Ukraine on Family and Women [Electronic resource]. – Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/475-14>(in Ukr.)
5. Vlasenko N. S. (2000) Gender Statistics for Monitoring the Achievement Equality of Men and Women. – Kyiv: V. M. Koretsky. Institute of State and Law (in Ukr.)
6. In Ukraine Men Live 15 Years Shorter than in Sweden and 10 Years Shorter than Our Women [Electronic resource]. – Available at: <http://expres.ua/news/2016/09/18/203306-ukrayini-choloviky-zhyvut-15-rokiv-menshe-shveciyi-10-rokiv-menshe-nashi> (in Ukr.)
7. What Isn't Permitted to Women, Isn't Permitted to Men Either [Electronic resource]. – Available at: <http://novovoronzovka.just.ks.ua>(in Ukr.).
8. Herasymenko H.V. (2016) Approaches to Forming the Policy of Combatting Gender-Based Violence in Ukraine. Ukrainian Socium, 2 (57), 98.

Dmytrenko Mariia Yosypivna

Doctor of Philosophy, Professor of Law,
Social Sciences and Humanities Department
of Cherkasy Institute of the State Higher
Educational Institution 'University of Banking'
e-mail: -dmytrenko-@ukr.net

GENDER EQUALITY AS A PART OF SOCIAL RESPONSIBILITY

Introduction. History of humanity has witnessed many changes of social order: matriarchy was followed by patriarchy. However there are a lot of proofs of the phenomenon which was characteristic of any

society. It is the discrimination of women. One of the most important factors of solving the problem of gender equality as the basis of social responsibility is the change of social conscience.

Purpose. The research is aimed at supporting the achievement of gender equality between men and women to ensure the stable development of the society and stop any kind of discrimination which is an integral part of social responsibility.

Methods. The empirical-analytical and interpretive groups of methods have been used when investigating the problem. The analysis of the qualitative data has made it possible to determine the relationship between gender processes and social, economic and political factors. Content analysis has enabled us to differentiate gender equality as an integral part of social responsibility.

Results. There search proves the necessity of integrated approach to the problem of combating gender inequality in Ukraine. We have all grounds to state that the problem can be solved in the legal plane and it is expedient that legislative acts and target programs aimed at improving the quality of the life of women should be developed and implemented. The existing system of preventing gender discrimination is still ineffective because of the lack of national mechanisms that can control the observance of laws. We see the way out in applying bilateral and multilateral agreements between state bodies and non-government organizations.

Key words: *gender, gender equality, social responsibility*

*Надійшла до редакції 15. 11. 2016
Затверджена до друку 01. 12. 2016*

УДК 94(100)«1936–1939»

МОРОЗОВ Анатолій Георгійович,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри археології та
спеціальних галузей історичних знань
Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького
e-mail: anacid2012@ukr.net
КОМПАНИЄЦЬ Олексій Вікторович,
студент-магістр ННІ історії та філософії
ЧНУ ім. Б. Хмельницького
e-mail: oleksiy_kompaniyets@ukr.net

УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У БОРОТБІ ПРОТИ ФАШИЗМУ ТА НАЦИЗМУ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (З ДОСВІДУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ В ІСПАНІЇ 1936–1939 рр.)

Анотація. У статті висвітлено участь українських добровольців у Громадянській війні в Іспанії 1936–1939 рр. На багатьох прикладах автори доводять, що українці брали участь у боротьбі проти фашизму і нацизму ще за кілька років до агресії Угорщини щодо Карпатської України та до початку Другої світової війни. Розкрито участь у Громадянській війні в Іспанії не лише волонтерів із Західної України, а й з Української РСР та діаспори. Наводяться відомості про українських добровольців у лавах не тільки республіканської армії, але й франкістів та анархістів. Вперше подано хроніку бойових дій 1936–1938 рр. у Іспанії, де відзначилися добровольці з України.

Ключові слова: *Громадянська війна в Іспанії, українські добровольці, інтербригади, рота ім. Т. Шевченка, фашизм, нацизм.*

Постановка проблеми

Очевидно, що однією з найважливіших складових вивчення передумов Другої світової війни є локальні конфлікти, що відбувалися протягом 1930-х рр. При більш детальному розгляді цих явищ неодноразово натрапляємо на український слід. Зокрема йдеться про